

ER DU OG DINE ELEVER KLAR?

Den nye prøveform i kulturfagene med selvvalgt problemstilling

Af Rasmus Bergstedt

Lærer og pæd. konsulent i historie og samfundsfag ved VIA CFU.

Den nye prøve med selvvalgt problemstilling i historie, samfundsfag og kristendom indeholder en række nye processer, arbejdsgange og former. Artiklen her vil forsøge at give en indføring og forhåbentligt i et mindre formelt sprog forklare, hvad der ligger bag udvalgte formuleringer og begreber.

Lidt om baggrunden for prøven.

Tilbage i 2006 igangsatte den daværende undervisningsminister et projekt, hvor en arbejdsgruppe skulle udarbejde en række forslag til alternative prøveformer til folkeskolens afgangsprøve. Det blev dog et lille lukket forsøg med et smalt evalueringsgrundlag. I 2011 blev arbejdet genoptaget og en arbejdsgruppe nedsat for at give bud på alternative prøveformer, nu med ønske fra et kommissorium om, at prøverne skulle inddrage it, var projektorienteret, havde en praktisk musisk dimension og at den ville tilgodese de fagligt svage elever.

Arbejdsgruppen udarbejdede to prøveoplæg: 24 timers prøven og Prøven med selvvalgt problemstilling. Prøven med selvvalgt problemstilling blev udvalgt og en del af de 12 initiativer. Forligskredsen besluttede at gøre prøven valgfri i 2015, men obligatorisk fra indeværende skoleår.

Opgivelser

Hvis dit kulturfag er blevet udtrukket, er det tid til at skabe overblik over årets undervisning. Opgivelserne skal primært være udtryk for undervisningen i 9. klasse, men temaer fra 8. klassetrin kan også inddrages. I prøvevejledningen står der, at læreren opgiver et alsidigt antal temaer/emner med tilhørende problemstillinger. Der er dermed ingen krav om, hvor mange temaer/emner du som lærer opgiver, blot du sikrer dig, at kompetenceområderne i Forenklede Fælles Mål er bredt dækket. Angivelse af problemstilling betyder, at du i din planlægning af et forløb, har været bevidst om vinklingen af forløbet. Opgivelserne skal omfatte tekster og minimum 5 eksempler på forskellige andre udtryksformer. Ydermere skal der opgives minimum fire kulturteknikker hvoraf mindst én skal være digital.

Tekster

Med få differentierede nuancer mellem historie og samfundsfag vil tekster bl.a. være artikler, breve, lovttekster, sangtekster mv.

Andre udtryksformer

Andre udtryksformer skelner mellem fiktion og non-fiktion, men dækker bl.a. over dokumentarfilm, ekskursioner, genstande, hjemmesider, pressefotos, kunstbilleder, film, musik, computerspil mv.

Kulturteknikker

Kulturteknikker skal forstås som redskaber til erkendelse og formidling.

IT-baserede: Et produkt udarbejdet vha. diverse web.2.0 programmer, en kortfilm, nyhedsindslag, animation, en lydmontage, et stykke musik, interview mv.

De ikke it-baserede: en planche, en tredimensionel model, en tegneserie, rollespil mv.

Vi har nok alle som kulturfagslærere oplevet, at pensummet har grebet om sig i planlægningen af et emne. Derfor kan du med fordel i planlægningsfasen af et forløb bevidst bruge en problemstilling som rettesnor og samtidig have øje for tema frem for emne. Dette vil for mange kunne hjælpe til en skærpet udvælgelse af pensum. Det vil fx betyde, at du kan inddrage op til flere kanonpunkter i et forløb, da problemstillingen i forløbet binder disse tematisk sammen. Der eksisterer med andre ord IKKE et forventet og fastsat pensum.

Eleven vælger gruppe eller individuel afgangsprøve

I prøven med selvvalgt problemstilling må eleverne gå op enkeltvis eller i grupper af 2-3. Det betyder, at læreren i samarbejde med eleverne finder ud af, hvem og hvilke elever der ønsker hvad. Når læreren har udvalgt det samlede antal emne/temaer og udarbejdet sine opgivelser, foretages en lodtrækning,

hvor de enkelte elever eller grupper skal trække, med overværelse af skolens ledelse, et af de givne fordybelsesområder. Denne lodtrækning er bindende. Antallet af temaer skal være konstant og ligeligt ved hver af elevernes træk, hvilket betyder, at du som lærer ikke må dublere eller under- eller overrepræsentere bestemte temaer. Det forekommer som den nemmeste facon; at lade antallet af temaer være repræsenteret én gang og for hvert træk notere trækket, for herefter at lægge sedlen tilbage.

Det er faktisk muligt at foretage lodtrækningen før offentliggørelsen af udtræksfag, dog tidligst 1. april. Lodtrækningen er stadig bindende og dermed gældende, også efter offentliggørelsen af udtrækket. Det er tanken, at forberedelsen af prøven skal foregå løbende i undervisningen med mulighed for at målrette arbejdet fra 1.april

Arbejdet efter lodtrækningen

Når offentliggørelsen af udtræksfagene er sket, skal du i samarbejde med skolens prøveansvarlige sørge for, at eleverne får 6-10 lektioner til forberedelse af prøven inden sidste skoledag. I denne periode skal du som lærer fungere som vejleder. Et væsentligt element i forberedelsen frem mod den mundtlige prøve er nemlig, at eleverne skal udarbejde en historisk/samfundsfaglig problemstilling og udvælge kilder (højst 5) til belysning af denne problemstilling. I denne fase har du som lærer en vigtig rolle i form af sparring og hjælp. Det vil ydermere være en stor fordel, hvis eleverne fra undervisningen er øvede i at formulere og udarbejde historiske eller samfundsfaglige problemstillinger.

En problemstilling er først og fremmest en faglig relevant problematik, som kan belyses fra flere vinkler og som ikke har et entydigt svar. En problemstilling skal i spørgsmålet derfor nødvendigvis ikke være taksonomisk opbygget redegørende, analyserende og per-

spektiverende.

Kilderne må gerne være kendte kilder. Altså kilder, som er gennemgået i undervisningen. Det anbefales, at kilderne ikke er af leksikal karakter, da eleverne hermed får svært ved at vise kildekritisk kompetence, hvilket er hele prøvens grundlag. Alle kilder skal dog ikke gennemgås kildekritisk til prøven, men elevernes oplæg skal bære præg af kompetencer i kildearbejde

I grundskolen arbejder vi med et udvidet kildebegreb, ”hvor kilder forstås som spor, medier, og andre udtryksformer, der kan bruges til at opnå viden om en historisk problemstilling. Derfor må eleverne fra begyndelsen øve sig i at arbejde med afpassede kildekritiske begreber og metoder. Kildekritik skal være en integreret og funktionel del af arbejdet med alle emner og temaer”. (Kilde: Læseplan for faget historie - UVM) Eleverne skal derfor koncentrere sig om, hvad kilden kan sige noget om i henhold til den problemstilling, der prøves besvaret.

Som en del af elevernes arbejde med deres problemstilling skal der udarbejdes et produkt (også kaldet kulturteknikker), som skal understøtte faglige pointer i deres præsentation til prøven. Du skal som lærer godkende elevernes problemstilling og produkt. Produktet skal udarbejdes i den øvrige forberedelsestid og altså ikke formelt tænkes ind i de 6-10 lektioner.

Vejledningstimerne afsluttes ikke med, at eleverne afleverer en synopsis. Eleverne skal aflevere en seddel med et prøveoplæg med navn/gruppe, fordybelsesområde, problemstilling, valgte kilder og et produkt. Hvis eleverne gør brug af en kilde, som ikke er blandt lærerens opgivelser, skal den vedhæftes. Hvis produktet f.eks. er en fysisk tredimensionel model, tager man i stedet et billede og vedlægger dette sammen med en kort beskrivelse

til censor. Læreren skal nu udarbejde 2-3 lærerstillede spørgsmål til de enkelte elever eller grupperes problemstilling inden afsendelse til censor. Dette er det ekstemporale element i prøven. De lærerstillede spørgsmål skal pege ud i de øvrige opgivelser i relation til elevernes problemstilling samt tage afsæt i kompetencemålene for faget, således at eleverne fx kan demonstrere kronologisk forståelse i lyset af deres delemne. Herefter sendes opgivelser og elevenes prøveoplæg til censor, som skal være censor i hænde senest 14 dage før prøven.

Selve prøvedagen

Eleverne vil på prøvedagen have 25, 40 eller 55 minutters forberedelse alt efter gruppestørrelse. I forberedelsen skal eleverne besvare de lærerstillede spørgsmål, altså det ekstemporale element. I forberedelseslokalet har eleverne fri adgang til alle former for hjælpemidler, med undtagelse af sociale medier. Det vil sige, at der skal være opslagsværker og computer med internet til rådighed. Eleverne skal selv medbringe bøger, noter mm. Det er skoleledelsens ansvar at sikre, at eleverne ikke anvender sociale medier i forberedelsestiden. Mange skoler løser dette ved at sætte en vagt i forberedelseslokalet.

Eksaminationen

Til selve eksaminationen vil der inklusiv karakterfastsættelse være 25 minutter ved én elev, 40 minutter ved to og 55 minutter ved tre elever. Eksaminationen starter ved en præsentation af elevernes problemstilling, kilder og løsningsforslag. Lærer og censor skal så vidt muligt forholde sig passivt, da eleverne skal have lov til at vise, at de har arbejdet selvstændigt og struktureret med deres oplæg. Denne præsentation må højst tage 7, 14 og 21 minutter inklusiv inddragelse af produktet. Efterfølgende skal eleverne besvare de lærerstillede spørgsmål, hvorefter eksaminationen bliver en dialog mellem lærer, censor og elev/-er. Læreren skal sørge for, at alle elever

siger nogenlunde lige meget. I slutningen af eksamination bliver eleverne sendt uden for lokalet, hvorefter lærer og censor voterer.

Produktets anvendelse skal ikke bedømmes isoleret, men skal bedømmes ud fra, hvorledes det har været inddraget i understregelsen af faglige pointer. I vejledningen er det derfor væsentligt, at du som lærer har udfordret eleverne på, hvilket produkt de bedst kan vise faglige pointer med i henhold til elevernes problemstilling.

Giv gerne eleverne nogle formuleringer, så de nemmere kan demonstrere og inddrage deres produkt under eksaminationen. Det kunne eksempelvis være: ”Dette illustrerer, at..”, ”Hvis man kigger på, kan man se..”, ”Vi har lavet en..., som netop viser”, ”Vi vil nu vise, hvordan..”, ”Dette afspejler eksempelvis, hvorledes..”

I både samfundsfag og historie er der særligt opmærksomhed på, at eleverne kan demonstrere kildekritisk kompetence.

I historie prøves eleverne i at inddrage relevant viden om historie, herunder:

- Kronologiske sammenhænge
- Analyse, fortolkning og anvendelsen af kilder
- Historiebrug
- Anvendelsen af faglige begreber

I samfundsfag prøves eleverne i at inddrage relevant viden om samfundsforhold, herunder:

- Politiske og økonomiske forhold
- Sociale og kulturelle forhold
- Analyse, fortolkning og anvendelsen af kilder
- Anvendelsen af faglige begreber

Ovenstående artikel er selvklart skrevet på baggrund af prøvevejledningen, men også nogle af de spørgsmål, som oftest er dukket op i afholdelsen af kurser. Jeg håber derfor, at artiklen har været behjælpelig og afklarende i forhold til de spørgsmål, som oftest dukker op i indkøringen af ny prøveform.

[Link til 7 skarpe til historie- og samfundsfagslæreren](#)

Hjælp til den nye prøveform

FALIHOS' tilbyder nu foreningens medlemmer hjælp til den nye prøveform i Historie og Samfundsfag.

Meld dig ind i facebookgruppen ”[Falihos – Prøvevejledning for medlemmer](#)”, hvor du kan få hjælp til afgangsprøverne i de 2 fag – stille spørgsmål, udveksle erfaringer, dele dine undervisningsmaterialer, -skemaer eller egenproducerede elevvejledninger. Kort sagt: Alt hvad der har relevans i forhold til, at vi i fællesskab kan hjælpe hinanden med den nye prøveform i fagene.

Gruppen er kun for medlemmer af FALIHOS, og medlemmer af foreningens bestyrelse vil have fokus på at besvare spørgsmål så hurtigt som muligt.